

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/2651,Otwarcie-wystawy-IPN-The-Expelled-Wygnancy-w-Rennes-we-Francji-20-listopada-2008.html>
16.03.2026, 18:50

Otwarcie wystawy IPN „The Expelled” („Wygnańcy”) w Rennes we Francji – 20 listopada 2008

20.11.2008

W dniu 20 listopada 2008 r. w gmachu Pałacu Sprawiedliwości, dawnej siedzibie Parlamentu Bretońskiego w Rennes we Francji, nastąpiło uroczyste otwarcie wystawy „The Expelled” („Wygnańcy”), przygotowanej przez Biuro Edukacji Publicznej IPN.

Wystawę przygotował zespół w składzie:

koncepcja całości: dr Kazimierz Wóycicki

teksty: dr Tomasz Chinciński, dr Sławomir Kalbarczyk, dr Łukasz Kamiński, dr Jan Wróbel

opracowanie: Agnieszka Rudzińska

ikonografia: Paweł Rokicki

mapy: Marcin Koc, Paweł Rokicki

prezentacja multimedialna: Andrzej K. Kunert i Studio Historia

relacje świadków historii: Marcin Jabłoński, Anna Pietraszek, Leszek Rysak

redakcja: Anna Piekarska

tłumaczenie: Lidex, Joanna Rohozińska

koncepcja plastyczna: Krzysztof Burnatowicz, Wojciech Burnatowicz, Dorota Kanałek

współpraca: dr Krzysztof Persak

konsultacja naukowa: prof. dr hab. Stanisław Ciesielski, prof. dr hab. Wojciech Roszkowski

II wojna światowa przyniosła kres II Rzeczypospolitej Polskiej, państwa zamieszkanego przez wiele narodowości, wśród których najliczniejsi byli Polacy, Ukraińcy i Żydzi. Niemiecka agresja na Polskę 1 września 1939 r. możliwa była dzięki podpisaniu 23 sierpnia 1939 r. niemiecko-sowieckiego paktu, w którym podzielono strefy wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej. Wypełniając postanowienia paktu, Sowieci zaatakowali Polskę 17 września 1939 r. Obaj okupanci od pierwszych dni prowadzili represyjną politykę wobec obywateli polskich, jej istotnym elementem były przymusowe przesiedlenia i deportacje.

Wysiedlenia Polaków planowane były przez Niemców jeszcze przed wybuchem wojny, której celem było wszak między innymi zdobycie „przestrzeni życiowej” („Lebensraum”). Nic więc dziwnego, iż pierwsze wysiedlenia przeprowadzono jeszcze podczas trwania działań wojennych we wrześniu 1939 r. Po włączeniu części ziem polskich do Rzeszy przesiedlenia nabrały systematycznego charakteru. Łącznie z inkorporowanych terytoriów brutalnie wysiedlono ponad 900 tys. Polaków. Na ich miejsce sprowadzano osadników niemieckich.

W tym samym czasie władze sowieckie przeprowadziły cztery wielkie akcje deportacyjne, w wyniku których w głąb ZSRS przesiedlono ponad 315 tys. obywateli polskich. Dziesiątki tysięcy aresztowano i osadzono w łagrach. Ponadto 138 tys. osób wysiedlono z terenów przygranicznych. Wśród zesłańców i łagierników, ze względu na bardzo ciężkie warunki transportu i zamieszkania, panowała bardzo wysoka śmiertelność.

Plany niemieckie obejmowały nie tylko ziemie polskie włączone do Rzeszy. W 1941 r., po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej wszystkie ziemie polskie znalazły się pod niemiecką okupacją. Opracowano wówczas Generalny Plan Wschodni (General Plan Ost), który zakładał wysiedlenie większości narodów słowiańskich, w tym Polaków, z Europy na Syberię. Tych dalekosiężnych zamiarów nie zrealizowano w całości, podejmowano jednak fragmentaryczne próby. Ich symbolem pozostaje wysiedlenie mieszkańców Zamojszczyzny, rozpoczęte w listopadzie 1942 r. W toku tej akcji deportowano ponad 110 tys. Polaków, w całości wysiedlając 293 wsie. Na ich miejsce sprowadzono 12 tys. osadników niemieckich. Najbardziej tragicznym elementem tej operacji było odebranie rodzicom około 4 500 małych dzieci, które następnie poddano germanizacji.

Także Holocaust poprzedziły wysiedlenia Żydów z mieszkań i przymusowe osadzanie ich w gettach. Części Żydów udało się uciec na terytoria okupowane przez ZSRS, skąd jednak w większości zostali deportowani na wschód.

Po klęsce Powstania Warszawskiego Niemcy wysiedlili ze stolicy Polski pół miliona jej mieszkańców, zaś samo miasto w sposób systematyczny i zorganizowany zniszczyli.

Do pracy przymusowej w Niemczech i innych krajach deportowano 2 857 tys. obywateli polskich.

Wkroczenie Armii Czerwonej na ziemie polskie w 1944 r. przyniosło kolejne represje. 27 tys. osób, głównie żołnierzy Armii Krajowej i działaczy Polskiego Państwa Podziemnego, wywieziono do obozów w głąb ZSRS. Do pracy w ZSRS deportowano 17 tys. Polaków z Pomorza oraz kilkadziesiąt tysięcy Polaków i Niemców ze Śląska.

Zakończenie II wojny światowej nie przyniosło końca przymusowym migracjom. Zagarnięcie przez Związek Sowiecki blisko połowy przedwojennego terytorium Polski wymusiło kolejne masowe ruchy ludności. Do Polski w jej nowych granicach przesiedlono ponad 1,2 mln Polaków, 300 tys. znalazło się w nowych granicach w toku działań wojennych, zaś 270 tys. pozwolono powrócić z głębi Związku Sowieckiego. Do ZSRS przesiedlono z kolei z ziem polskich kilkadziesiąt tysięcy Litwinów i Białorusinów, oraz blisko pół miliona Ukraińców, tych ostatnich często przymusowo.

Z ziem przyznanych Polsce podczas konferencji w Poczdamie na mocy międzynarodowych uzgodnień wysiedlano Niemców. Już wcześniej ok. 4 mln z nich uciekły przed zbliżającym się frontem. Do końca 1947 r. do brytyjskiej i sowieckiej strefy okupacyjnej wysiedlono dalsze 3,3 mln Niemców. Wiosną 1947 r. władze komunistyczne w ramach akcji „Wisła” wysiedliły z południowo-wschodniej Polski 140 tys. Ukraińców, usprawiedliwiając tę operację koniecznością zakończenia procesu likwidacji oddziałów partyzanckich Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA).

W efekcie narzucenia powojennej Polsce reżimu komunistycznego około pół miliona jej obywateli, których losy wojny rzuciły na Zachód, zostało zmuszonych do pozostania na emigracji. Większość z nich nigdy już nawet nie odwiedziła ojczyzny.

Ostatnia fala masowych migracji przypada na lata 1956–1959, gdy na fali destalinizacji z ZSRS wróciło do Polski 230 tys. osób, wśród nich wielu zwolnionych z łagrów i zesłania.

Tragiczne losy przymusowych przesiedleńców pozostają w cieniu innych, okrutniejszych zbrodni. Miliony ludzi zginęły w wyniku Holocaustu, setki tysięcy padły ofiarą nazistowskich obozów koncentracyjnych i sowieckiego GUŁag-u, czy też polityki eksterminacji elit polskich, prowadzonej przez obu okupantów, której symbolem pozostaje Katyń i niemiecka Akcja AB.

Pamięć jesteśmy jednak winni wszystkim ofiarom II wojny światowej. Pamięć umożliwia

zrozumienie trudnych losów Europy w XX wieku. Tylko w oparciu o pamięć możliwe jest prawdziwe pojednanie.

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

